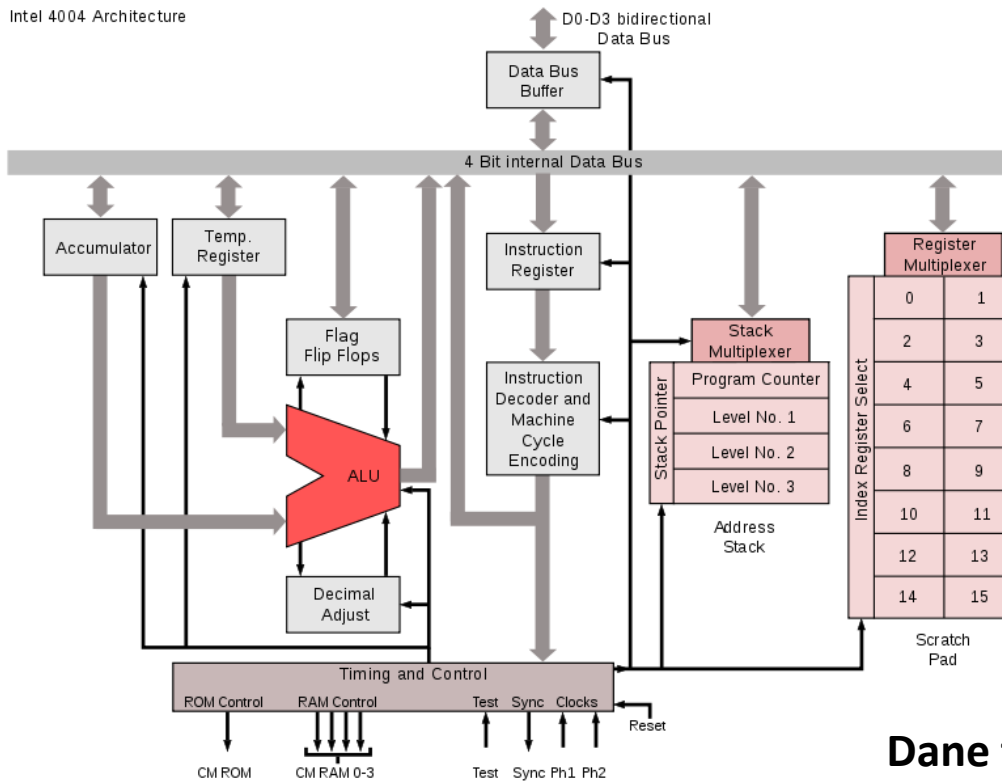

Intel 4004

- wprowadzony 15 listopada 1971
- zegar: 740 kHz
- moc obliczeniowa: 0,09 MIPS
- szyna danych: 4-bitowa
- liczba tranzystorów 2300, 10 mikronów
- pamięć adresowalna 640 bajtów
- pamięć programu 4 kilobajty
- pierwszy mikroprocesor na świecie
- używany w kalkulatorach Busicom

Intel 4004

Intel 4004 Architecture

Dane techniczne:

- Osobna pamięć dla programu i danych (tzw. "architektura harwardzka").
- 46 instrukcji.
- 16 czterobitowych rejestrów
- 3-poziomowy stos

Intel 8080

Jest on uniwersalną jednostką centralną złożoną z jednostki arytmetyczno-logicznej, rejestrów roboczych i układu sterowania.

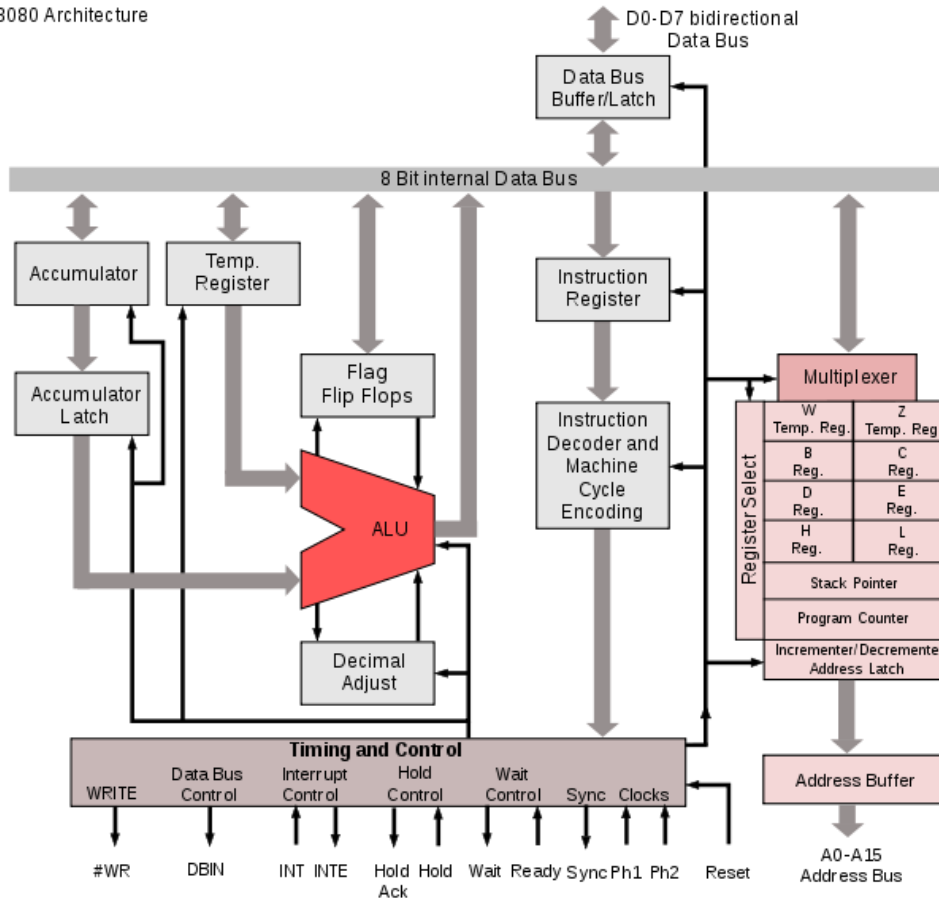
- wyprodukowany w kwietniu 1974
- zegar 2 MHz
- moc obliczeniowa 0,64 MIPS
- szyna danych 8-bitowa
- liczba tranzystorów 6000, 6 mikronów
- pamięć jest adresowana 16-bitową szyną adresową
- pamięć adresowalna 64 kB

Intel 8080

- słowo 8-bitowe
- 72 instrukcje
- arytmetyka dwójkowa i dziesiętna kodowana dwójkowo (BCD)
- 8 rejestrów programowych dostępnych dla programisty
- cykl pracy $2\mu\text{s}$, wymuszany przez 2-fazowy zegar zewnętrzny
- częstotliwość zegara 2-3 MHz (podstawowy cykl rozkazowy – 4 takty)
- 3 napięcia zasilające: +5V, +12V, -5V
- ubogi zestaw trybów adresowania
- konieczność stosowania dodatkowych układów: zegar i sterownik systemu

Intel 8080

Intel 8080 Architecture

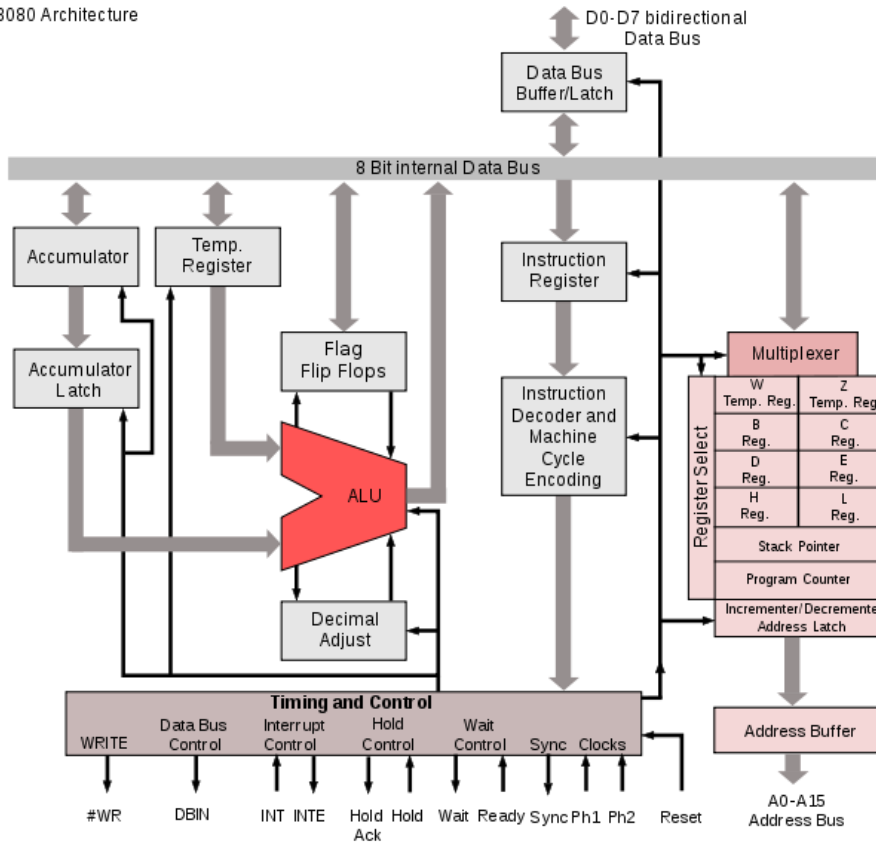

W strukturze mikroprocesora można wyróżnić cztery bloki funkcjonalne:

- blok rejestrów wraz z układem wybierającym
- jednostkę arytmetyczno-logiczną
- układ sterowania z rejestrem rozkazów
- dwukierunkowy, trójstanowy bufor szyny danych

Intel 8080

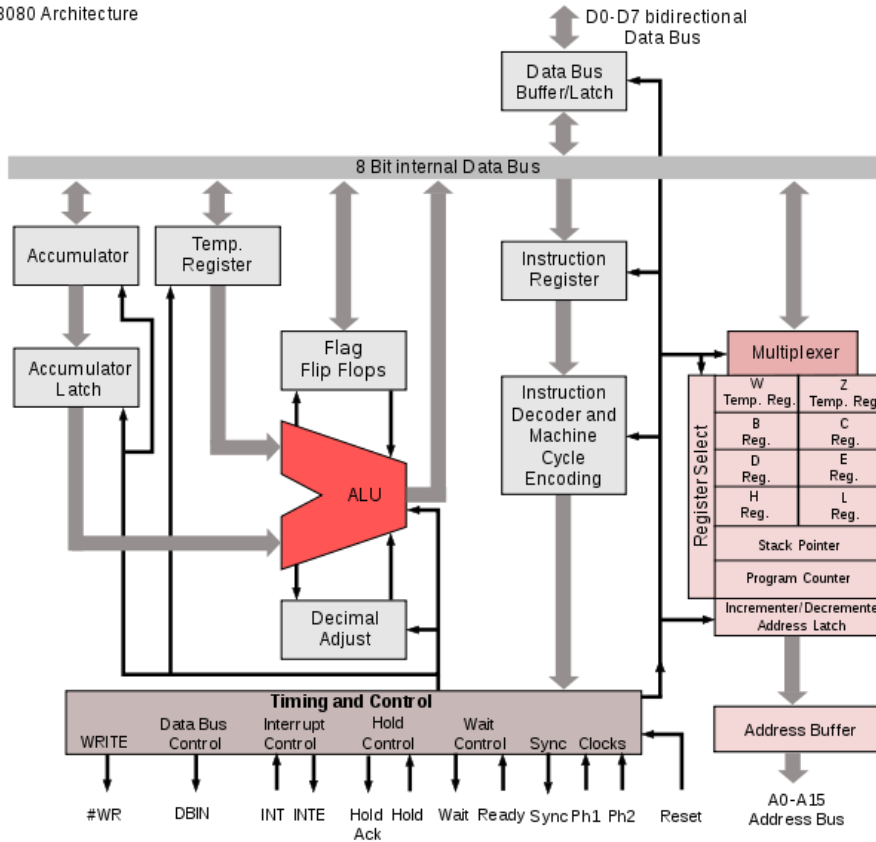
Intel 8080 Architecture

- blok rejestrów z układem wybierającym jest statyczną pamięcią z dostępem swobodnym (RAM), zorganizowaną w ten sposób, że tworzy następujące rejestry:
- licznik rozkazów (PC) – 16-bitowy
- wskaźnik stosu (SP) – 16-bitowy
- sześć ośmiobitowych rejestrów uniwersalnych: B, C, D, E, H, L, które można łączyć w pary
- rejestr pomocniczy składający się z dwóch ośmiobitowych rejestrów W oraz Z nie jest dostępny dla programisty i wykorzystywany jest do operacji wewnętrznych.

Intel 8080

Intel 8080 Architecture

- jednostka arytmetyczno-logiczna może wykonywać działania w arytmetyce dwójkowej, operując liczbami ośmiobitowymi,
- do realizacji arytmetyki dziesiętnej wprowadzono rozkazy korekcji po dodawaniu i odejmowaniu.
- z jednostką ALU związany jest rejestr znaczników, którego zawartość tworzy warunki pracy przy wykonywaniu operacji arytmetycznych, logicznych i instrukcji warunkowych. Poszczególne bity tego rejestru służą do określenia:

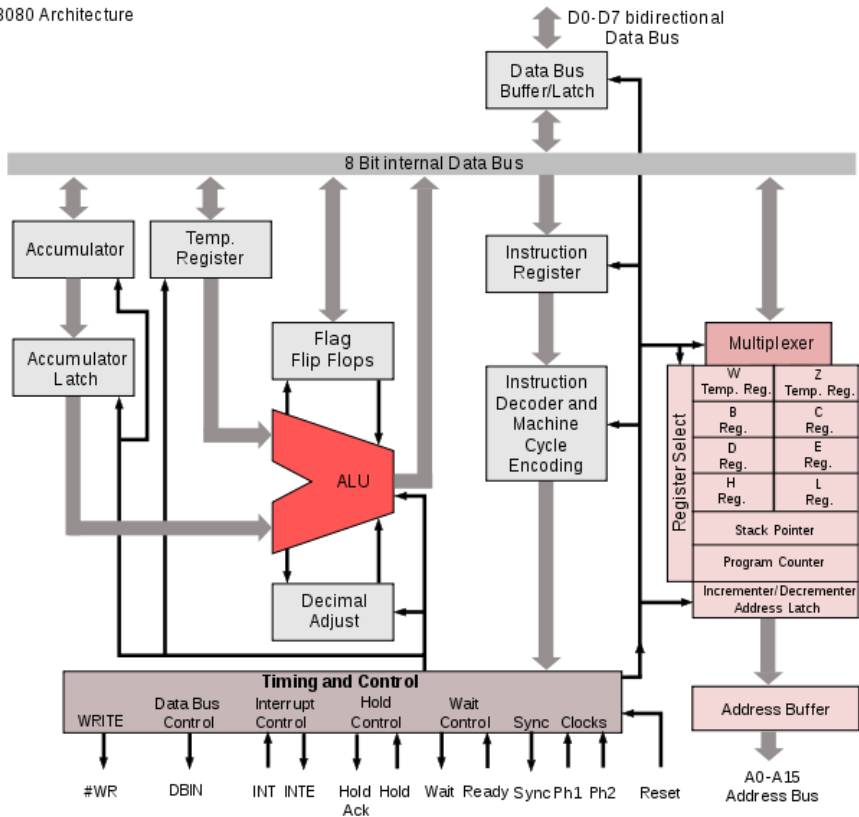
zera na wyjściu sumatora
przeniesienia

znaku parzystości

przeniesienia półówkowego

Intel 8080

Intel 8080 Architecture

Bufor szyny danych jest ośmiobitowym, dwukierunkowym rejestrem służącym do odizolowania wewnętrznej szyny danych od końcówek $D_0 \dots D_7$ stanowiących zewnętrzną szynę danych.

Lista rozkazów 8080 obejmuje: przesłania między rejestrami procesora a pamięcią zaadresowaną w jednym z trzech trybów (natychmiastowy, bezpośredni, zawartością pary rejestrów)

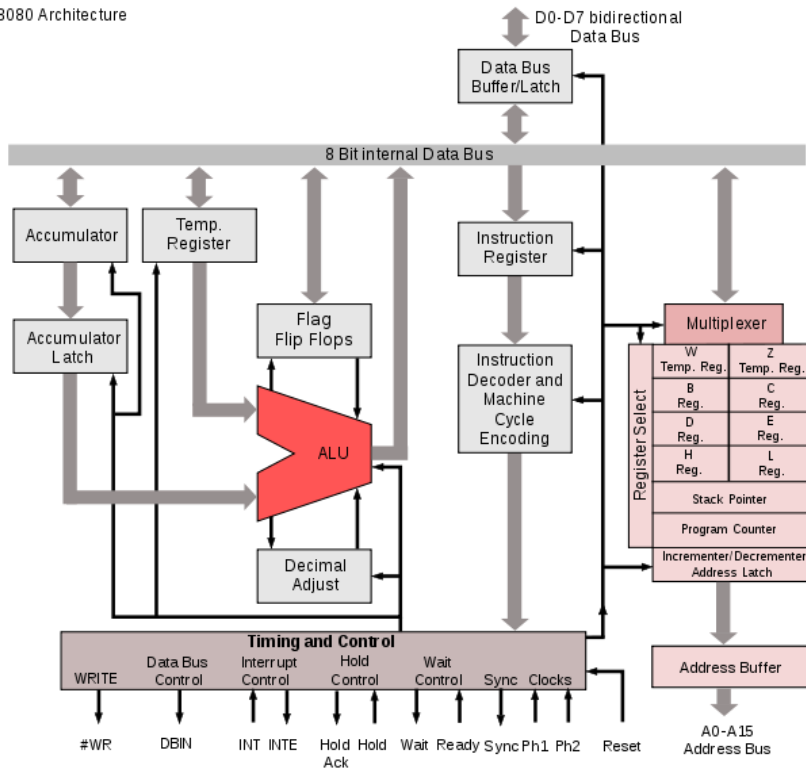
Intel 8080

Lista rozkazów 8080 obejmuje:

- operacje arytmetyczne dodawania, odejmowania, porównywania wykonywane na ośmiobitowych liczbach dwójkowych, całkowitych bez znaku lub ze znakiem w kodzie U2, jednym z argumentów operacji jest zawartość **akumulatora**, drugim – zawartość rejestru roboczego, argument bezpośredni lub zawartość komórki pamięci zaadresowanej parą H-L
- dodawanie i odejmowanie wielokrotnej precyzji
- operacje logiczne na słowach ośmiobitowych
- rozkazy skoku, przy czym skok warunkowy jest skokiem bezwzględnym, a warunkiem skoku jest stan wybranego znacznika w rejestrze stanu
- rozkazy wejścia/wyjścia realizujące przesłania między akumulatorem a układem sprzęgającym, którego numer jest podany w rozkazie

Intel 8080

Intel 8080 Architecture

Układ sterowania z rejestrem rozkazów :

- Rejestr rozkazów jest rejestrem ośmiobitowym, do którego na początku każdego cyklu rozkazowego jest przesyłany pierwszy bajt instrukcji (zawierający kod instrukcji) pobrany z zewnętrznej pamięci przez szynę danych $D_0 \dots D_7$ i wewnętrzną szynę danych.
- Zawartość rejestru rozkazowego jest dostępna dla dekodera instrukcji, który generuje, wraz z układem sterującym sygnały sterujące dla wszystkich układów mikroprocesora.
- Do układów są doprowadzone końcówki $\phi 1$, $\phi 2$, READY, INT, RESET i HOLD, przez które wprowadza się dodatkowe informacje sterujące.
- Z układu sterowania jest wyprowadzonych na zewnątrz sześć wyjść identyfikujących stany i cykle mikroprocesora dla układów zewnętrznych. Są to INTE, HLDA, DBIN, SYNC, WR i WAIT.

Architektura procesorów CISC kontra RISC

Wśród aktualnie produkowanych procesorów obserwujemy dwa typy :

- **procesory typu CISC (Compound Instruction Set Computer - komputery o złożonej liście rozkazów)**
- **procesory typu RISC (Reduced Instruction Set Computer - komputery o zredukowanej liście rozkazów).**

CISC

Procesory typu CISC mają następujące cechy architekuralne:

- Rozbudowana lista rozkazów zawierająca od 100 do 300 rozkazów wewnętrznych.
- Wiele rozkazów wewnętrznych ma skomplikowaną treść operacyjną, realizują one w jednym rozkazie skomplikowane operacje łączące dostępy do pamięci operacyjnej z przetwarzaniem danych.
- Duża liczba trybów adresowania dostępna w rozkazach wewnętrznych, od 5 do 20.
- Mała liczba rejestrów roboczych w procesorze, od kilku do kilkunastu.
- Formaty rozkazów wewnętrznych zróżnicowane pod względem: podziału na pola, długości słowa rozkazowego i liczby argumentów.
- Zróżnicowane czasy wykonania rozkazów - od jednego do wielu cykli zegara.
- Układ sterowania procesora jest przeważnie mikroprogramowany.

RISC

Badania statystyczne wykonane w latach 80-tych nad stopniem wykorzystania instrukcji CISC w typowych programach, pisanych przez programistów lub generowanych przez kompilator, wykazały, że pokaźny procent skomplikowanych rozkazów CISC (70%) nie jest wykorzystywany i największe wykorzystanie dotyczy prostych rozkazów. To spowodowało powstanie koncepcji architektury procesora o uproszczonej liście rozkazów.

RISC

Procesory typu RISC mają następujące cechy architekuralne:

- Ograniczona lista rozkazów, zawierająca do 128 rozkazów wewnętrznych.
- Rozkazy wewnętrznych mają prostą treść operacyjną, realizują one osobno operacje dostępu do pamięci operacyjnej i operacje przetwarza danych w rejestrach.
- Mała liczba trybów adresowania dostępna w rozkazach wewnętrznych, do 4.
- Duża liczba rejestrów roboczych w procesorze, od 32 do 256.
- Mała liczba formatów rozkazów wewnętrznych, jednakowa długość słowa rozkazowego - często odpowiadająca pojedynczemu słowu.
- Ujednolicony czas wykonania rozkazów - od jednego do kilku cykli zegara.
- Układ sterowania procesora jest sprzętowy.

Architektura procesorów CISC kontra RISC

	CISC			RISC	
	IBM 370/168	VAX 11/7	Intel 80486	Motorola 88000	MIPS R4000
Rok powstania	1973	1978	1989	1988	1991
Liczba rozkazów	208	303	235	51	94
Rozmiar rozkazu [B]	2-6	2-57	1 -11	4	32
Tryby adresowania	4	22	11	3	1
Liczba rejestrów roboczych	16	16	8	32	32
Rozmiar pamięci sterującej [kB]	420	480	246	-	-
Rozmiar pamięci podręcznej [KB]	64	64	8	16	128

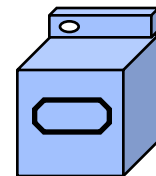
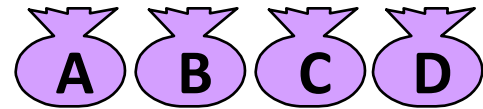
Potokowość (*pipelining*)

- Technika budowy procesorów polegająca na podziale logiki procesora odpowiedzialnej za proces wykonywania programu (instrukcji procesora) na specjalizowane grupy w taki sposób, aby każda z grup wykonywała część pracy związanej z wykonaniem rozkazu.
- Grupy te są połączone sekwencyjnie – potok (*pipe*) – i wykonują pracę równocześnie, pobierając dane od poprzedniego elementu w sekwencji. W każdej z tych grup rozkaz jest na innym stadium wykonania.

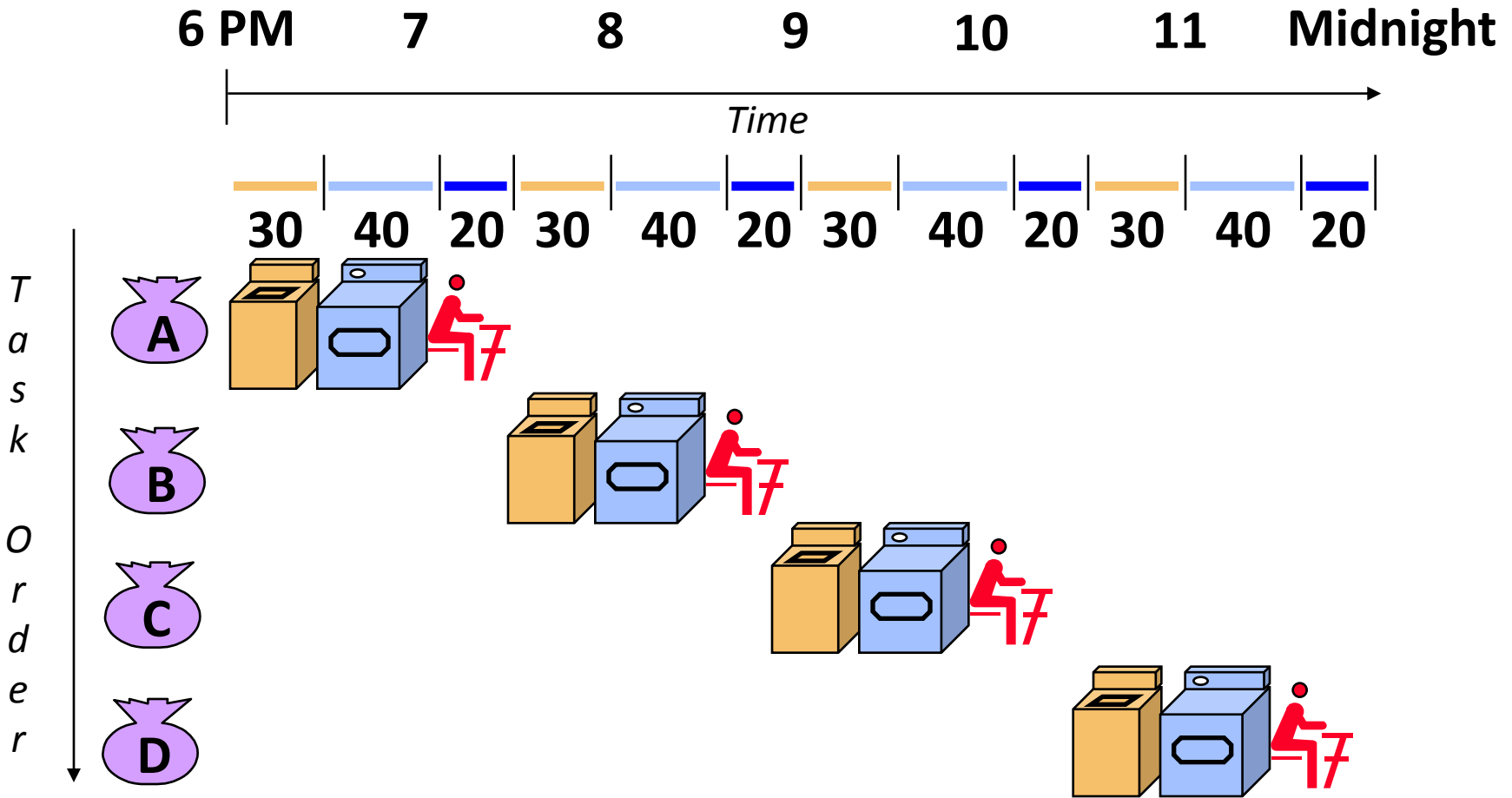

Pipelining is Natural!

- Laundry Example
- Ann, Brian, Cathy, Dave each have one load of clothes to wash, dry, and fold
- Washer takes 30 minutes
- Dryer takes 40 minutes
- “Folder” takes 20 minutes

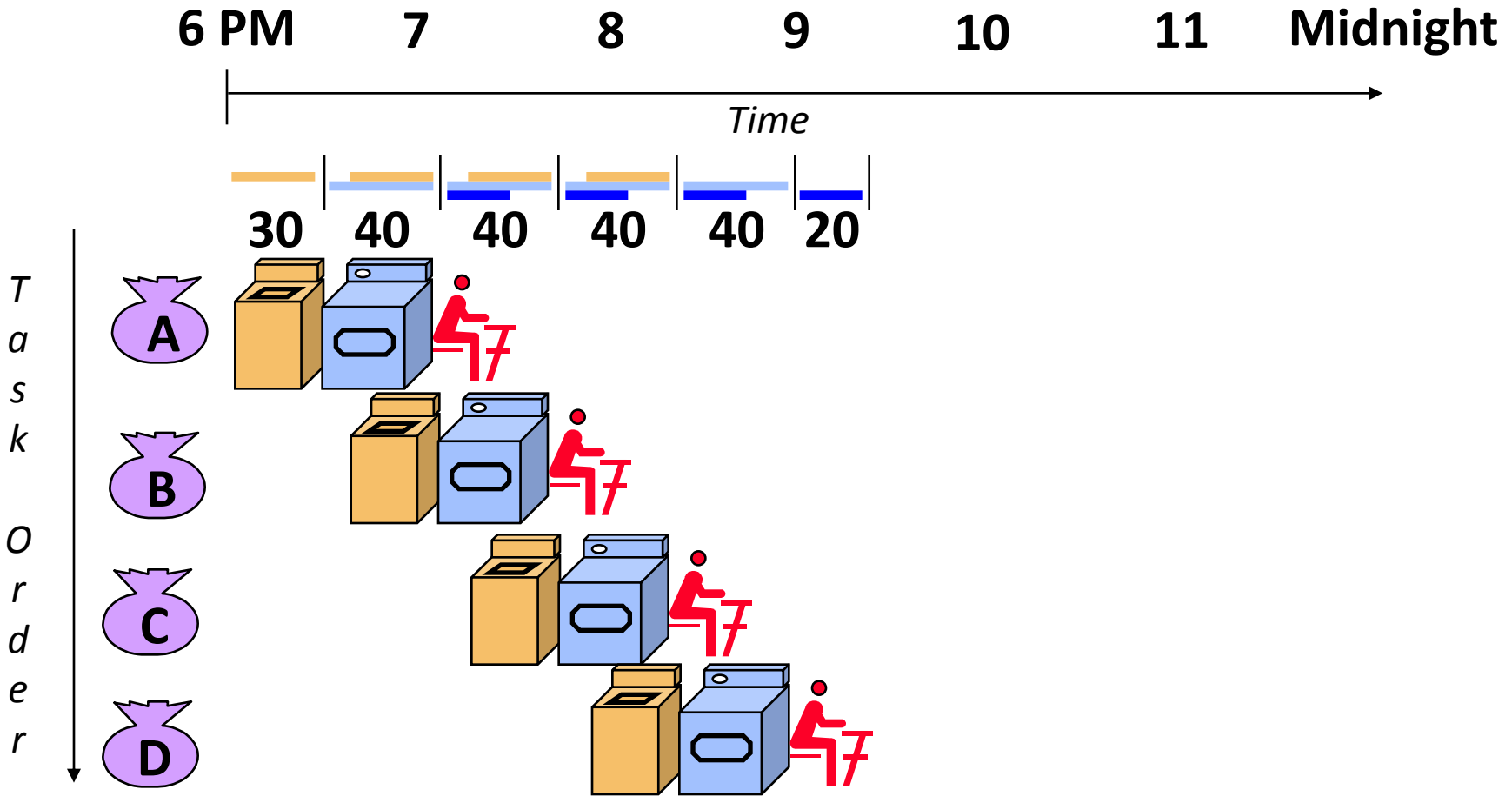

Sequential Laundry

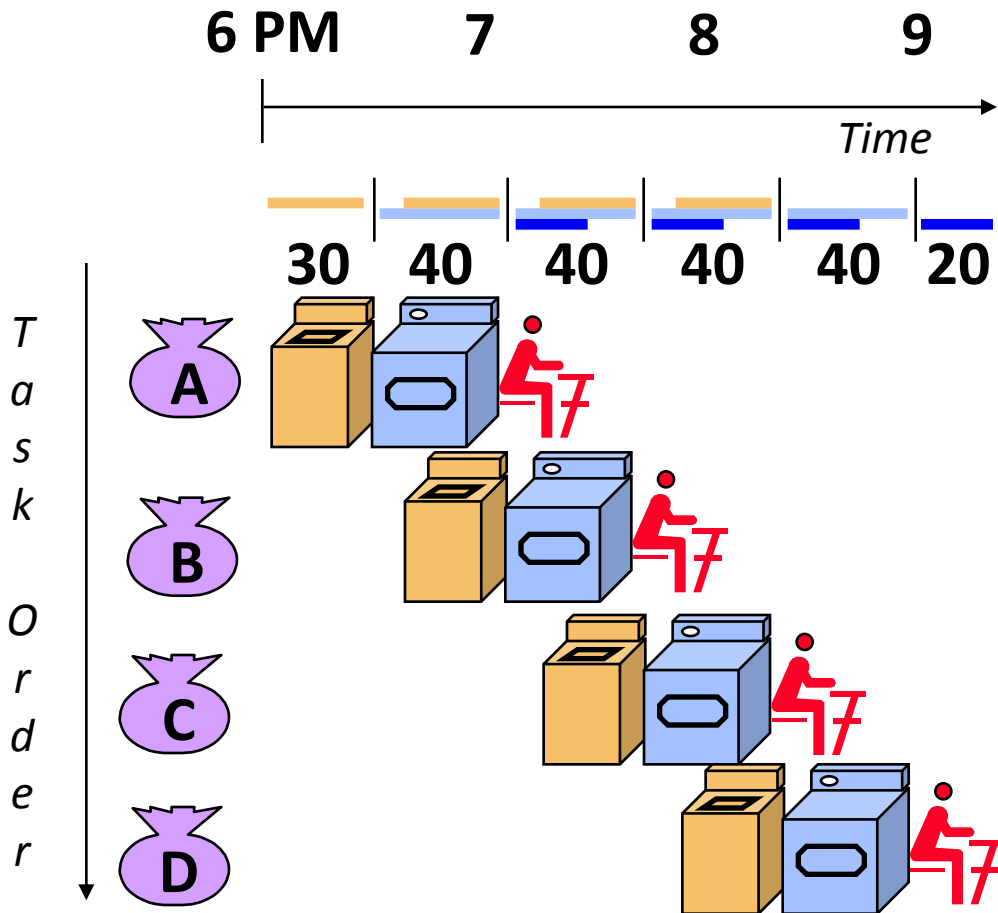
- Sequential laundry takes 6 hours for 4 loads
- If they learned pipelining, how long would laundry take?

Pipelined Laundry: Start work ASAP

- Pipelined laundry takes 3.5 hours for 4 loads

Pipelining Lessons

- Pipelining doesn't help **latency** of single task, it helps **throughput** of entire workload
- Pipeline rate limited by **slowest** pipeline stage
- **Multiple** tasks operating simultaneously using different resources
- Potential speedup = **Number pipe stages**
- Unbalanced lengths of pipe stages reduces speedup
- Time to “**fill**” pipeline and time to “**drain**” it reduces speedup
- Stall for Dependences

Potokowość (*pipelining*)

- Pobranie instrukcji z pamięci – *instruction fetch* (IF)
- Zdekodowanie instrukcji – *instruction decode* (ID)
- Wykonanie instrukcji – *execute* (EX)
- Dostęp do pamięci – *memory access* (MEM)
- Zapisanie wyników działania instrukcji – *store; write back* (WB)

Części rozkazów oznaczone na zielono wykonywane są równocześnie.

Potokowość (*pipelining*)

- W powyższym 5-stopniowym potoku, przejście przez wszystkie stopnie potoku (wykonanie jednej instrukcji) zabiera co najmniej 5 cykli zegarowych. Jednak ze względu na jednoczesną pracę wszystkich stopni potoku, jednocześnie wykonywanych jest 5 rozkazów procesora, każdy w innym stadium wykonania. Oznacza to, że taki procesor w każdym cyklu zegara rozpoczyna i kończy wykonanie jednej instrukcji i statystycznie wykonuje rozkaz w jednym cyklu zegara.
- Podstawowym mankamentem techniki potoku są rozkazy skoku, powodujące w najgorszym wypadku potrzebę przeczyszczenia całego potoku i wycofania rozkazów, które następowały zaraz po instrukcji skoku i rozpoczęcie zapełniania potoku od początku od adresu, do którego następował skok.
- Szacuje się, że taki skok występuje co kilkanaście rozkazów. Z tego powodu niektóre architektury programowe (np. [SPARC](#)) zakładały zawsze wykonanie jednego lub większej ilości rozkazów następujących po rozkazie skoku, tzw. skok opóźniony. Stosuje się także skomplikowane metody predykcji skoku lub metody programowania bez użycia skoków.

Superskalarność

Jest to cecha mikroprocesorów oznaczająca możliwość jednoczesnego ukończenia kilku instrukcji w pojedynczym cyklu zegara. Jest to możliwe dzięki zwielokrotnieniu jednostek wykonawczych.

	IF	ID	EX	MEM	WB													
	IF	ID	EX	MEM	WB													
i		IF	ID	EX	MEM	WB												
		IF	ID	EX	MEM	WB												
t			IF	ID	EX	MEM	WB											
			IF	ID	EX	MEM	WB											
				IF	ID	EX	MEM	WB										
					IF	ID	EX	MEM	WB									
						IF	ID	EX	MEM	WB								
							IF	ID	EX	MEM	WB							

Superskalarność

Pełne wykorzystanie wszystkich jednostek wykonawczych zależy od tego, czy w programie nie występują zależności między kolejnymi instrukcjami - tj. czy kolejna instrukcja jako argumentu nie potrzebuje wyników poprzedniego rozkazu.

Np. instrukcje

$$a = b + 5$$

$$c = a + 10$$

nie będą mogły zostać wykonane równoległe, ponieważ wartość c zależy od wyliczanego wcześniej a .

Jeśliby jednak usunąć zależność i napisać równoważnie

$$a = b + 5$$

$$c = b + 15$$

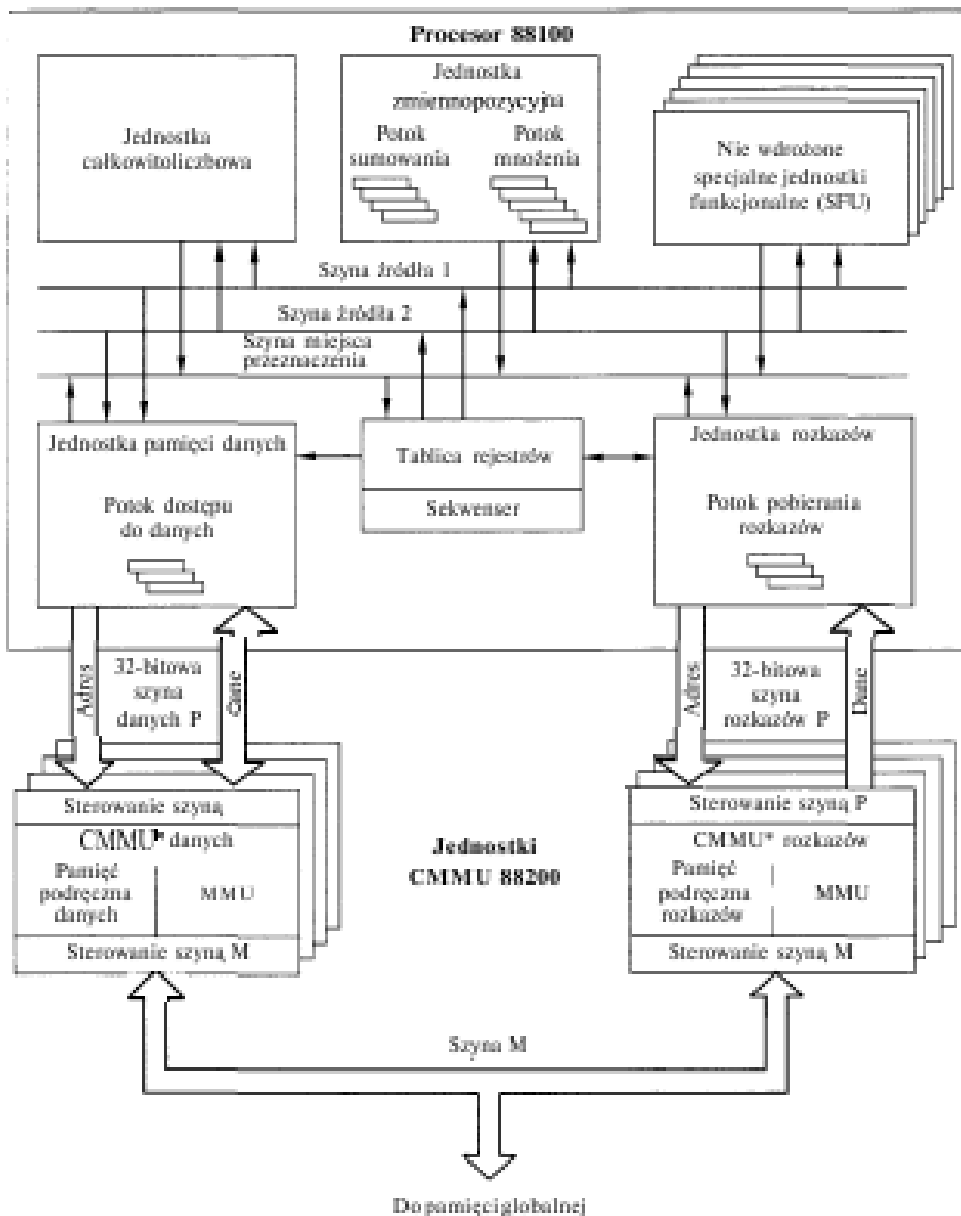
wykonywanie superskalarne będzie możliwe.

Minimalizacja zależności jest kluczowa, aby możliwe było pełne użycie dostępnych zasobów mikroprocesora. O właściwe rozmieszczenie instrukcji dba programista lub kompilator.

Ponadto współczesne procesory, np. Pentium Pro i nowsze, mogą zmieniać kolejność wykonywania instrukcji (zachowując oczywiście zależności między instrukcjami) - aby w pełni wykorzystać jednostki wykonawcze wyszukują instrukcje niezależne od siebie i wykonują je równoległe.

Schemat blokowy systemu Motorola 88000 (RISC)

- układ procesora składa się z wielu niezależnych jednostek funkcyjnych połączonych z tablicą rejestrów
- Jednostki funkcyjne mogą działać niezależnie i współbieżnie

Schemat blokowy systemu Motorola 88000 (RISC)

Jednostka całkowito liczbowa:

Wykonuje operacje arytmetyczne na liczbach całkowitych, operacje na polach bitowych, operacje logiczne oraz dostępu do rejestru sterowania

Jednostka zmiennopozycyjna:

5 etapowy potok sumatora i 6 etapowy potok mnożenia. Współbieżne wykonywanie wielu operacji zmiennopozycyjnych

Jednostka rozkazów:

Odpowiedzialna za pobieranie rozkazów, ich dekodowanie i rozprowadzanie do jednostek wykonawczych

Jednostka pamięci danych:

Odpowiedzialna za ładowanie i zapisywanie argumentów

Pentium

- Pentium został pierwszym procesorem **CISC**, w którym użyto typowego dla konkurencyjnej architektury **RISC** rozwiązania zwanego "potokami" .
- Jeden potok "U" potrafiący wykonać każdą instrukcję, a drugi – "V" potrafiący wykonywać jedynie najprostsze, najczęściej używane komendy, co pozwalało Pentium na wykonywanie więcej niż jednej instrukcji w czasie pojedynczego cyklu.
- Pierwsze połączenie architektury x86 i RISC sygnalizowało, że jest możliwe połączenie tych dwóch rozwiązań tworząc procesory "hybrydowe".
- De facto Pentium był logicznie dwoma i486 korzystającymi ze wspólnego zestawu rejestrów i magistrali, wykonującymi pojedynczy program. Czasy wykonania większości operacji były podobne z i486 (większość instrukcji w 1 takt), jednak procesor był w stanie wykonywać efektywnie 2 instrukcje równocześnie, o ile nie były one złożone i od siebie zależne. W praktyce działało się tak przez 20-30% czasu przy nieoptymalizowanym kodzie.

Pentium

- 64-bitowa szyna danych. Wszystkie główne rejestry pozostały 32-bitowe, ale podwojono ilość informacji pobieranej z RAM-u.
- Zestaw instrukcji **MMX** – prosty zestaw instrukcji **SIMD** pomocny w obróbce aplikacji multimedialnych.
- Rozdzielenie cache na cache instrukcji i danych i podwojenie jego wielkości (2x 8kB i 2x 16kB w wersji MMX).
- Bufory zapisu zwiększające prędkość współpracy z cache i magistralą (dodatkowo podwojone w wersji MMX).
- Jednostka **branch prediction** do przewidywania skoków .
- Wyższa częstotliwość taktowania szyny (początkowo 60 i 66MHz).
- Przeprojektowany koprocesor (5-6x wydajniejszy niż w i486).
- Przy włączonym stronicowaniu dostępne były, obok 4kB, także strony o rozmiarze 4MB.
- Nowa architektura Pentium oferowała mniej więcej dwukrotnie większą moc obliczeniową w porównaniu z intelowskimi 486.

SIMD (*Single Instruction, Multiple Data*)

- przetwarzanych jest wiele strumieni danych w oparciu o pojedynczy strumień rozkazów. Architektura SIMD jest charakterystyczna dla komputerów wektorowych.
- pierwsze komputery o architekturze SIMD stosowano głównie do obliczeń naukowo-technicznych (np. Geometric-Arithmetic Parallel Processor czy Thinking Machines CM-1 i CM-2).
- obecnie jednostki realizujące zadania zgodnie z metodologią SIMD obecne są także w stosowanych w domowych komputerach procesorach opartych o architekturę x86.

MMX

(MultiMedia eXtensions lub Matrix Math eXtensions)

- to zestaw 57 instrukcji SIMD dla procesorów Pentium i zgodnych. Rozkazy MMX mogą realizować działania logiczne i arytmetyczne na liczbach całkowitych. Pierwotnie wprowadzone w 1997 przez Intela dla procesorów Pentium MMX.
- programy wykorzystujące rozkazy MMX były o wiele szybsze od analogicznych programów wykorzystujących zwykłe rozkazy procesora.
- MMX jest przeznaczony do szczególnych zastosowań, gdzie przetwarzane są duże ilości danych przez jeden określony algorytm – obróbka dźwięku i obrazu.
- obecnie w zwykłych programach komputerowych zastosowanie MMX jest praktycznie ograniczone. Stosowane są kolejne generacje rozkazów wektorowych SSE, SSE2.

MMX

(MultiMedia eXtensions lub Matrix Math eXtensions)

Przykłady zastosowań:

- wyświetlanie grafiki trójwymiarowej;
- przekształcenia geometryczne, cieniowanie, teksturowanie;
- dekodowanie obrazów JPEG i PNG;
- dekodowanie i kodowanie filmów MPEG (m.in. wyznaczanie transformat DCT i IDCT);
- filtrowanie sygnałów: obrazów statycznych, filmów, dźwięku;
- wyświetlanie grafiki dwuwymiarowej (blue box, maskowanie, przezroczystość);
- wyznaczanie transformat: Haara, FFT.

MMX

Typy danych:

- MMX wprowadził nowe typy danych, w języku angielskim nazwane *packed*, czyli dosłownie spakowane, upakowane; w języku polskim lepszym terminem oddającym ich charakter jest wektor i macierz lub tablica. Owo "spakowanie" polega traktowaniu danych 64-bitowych jako składających z pewnej liczby odrębnych komórek o tej samej wielkości:
  - 8 × 8 bitów (*packed byte*),
  - 4 × 16 bitów (*packed word*),
  - 2 × 32 bity (*packed dword*),
  - 1 × 64 bity (*quad word*).
- Gdy wykonywane są działania na typach wektorowych ("spakowanych"), ta sama operacja wykonywana jest dla wszystkich komórek jednocześnie. Np. jeśli dodawane są dwa wektory 8 x 8 bitów, to **pojedynczy rozkaz** wykonuje osiem operacji dodawania danych 8-bitowych i zapisywane jest osiem wyników 8-bitowych.